

тичної статистики, моделі прогнозування (статистичні моделі, у яких враховано взаємозв'язок внутрішніх факторів один з одним та із зовнішніми факторами), експертні оцінки тощо.

2. Вибір оптимального фінансового плану. Цей момент є дуже важливим для головного фінансиста ДНЗ. На сьогодні не існує моделі, яка визначала б за головного фінансиста, яку з можливих альтернатив слід обрати. Рішення приймають після вивчення альтернатив, на основі професійного досвіду та навіть інтуїції керівника.

3. Контроль за втіленням фінансового плану в життя. Реалізація довгострокових планів неможлива без поточного планування, підпорядкованого цим довгостроковим планам.

Кінцевим результатом реалізації фінансового плану є прогнози баланси закладу, звіт про прибутки та звіт про грошові кошти.

Висновки. Таким чином, сучасний керівник дошкільного навчального закладу повинен володіти принципами фінансового планування, вміти розробляти фінансові плани на довгострокову перспективу з використанням математичних, статистичних методів для прогнозування майбутньої соціальної, освітньої ситуації.

Література

1. Беликова Т.Ю. Моделирование процессов мотивации персонала предприятия в современных условиях / Т.Ю. Беликова // Модели управления в рыночной экономике. – Донецк : ДонНУ, 2003. – Вып. 6. – С. 195–202.
2. Вітренко Ю. Економічний механізм системи вищої освіти: напрями удосконалення / Ю. Вітренко // Вища школа. – 2003. – № 1.
3. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер / М. Вудкок. – М. : Дело, 1991.
4. Гликман И. Как стимулировать педагогический труд / И. Гликман // Народное образование. – 2004. – № 4.
5. Гликман И. Факторы, определяющие поведение человека, и способы стимулировать подчиненных на эффективную работу / И. Гликман // Директор школы. – 2004. – № 3.
6. Головіна О.Г. Методологія оцінки ефективності мотивації трудової діяльності індивіда / О.Г. Головіна // Наукові записки. Серія : Економічні науки. – К. : КМА, 2003. – Т. 21. – С. 63–68.
7. Майер М. Почему ваши подчиненные относятся к работе с прохладцей? / М. Майер // ЭКО. – 1979. – № 4.
8. Угольцев И. Как стимулировать творческий труд учителя. Взгляд на педагогическое творчество с экономической точки зрения / И. Угольцев // Народное образование. – 2004. – № 2. – С. 200–204.
9. Фишбейн Д. Поощрения, не требующие материальных затрат, а лишь доброты и внимания / Д. Фишбейн // Директор школы. – 2004. – № 4.
10. Юсупов Ф.М. Стимулирование педагогической деятельности: методическое руководство / Ф.М. Юсупов. – Казань, 1999.

ХАУСТОВА О.В.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ

Ознакою сьогодення є криза духовності, що пов'язана із суперечливим процесом трансформації системи суспільних цінностей, закономірності якого не враховуються в сучасному соціумі, в навчально-виховному процесі всіх ланок освіти, післядипломної зокрема. Вчитель, на якого покладаються функції трансляції загальнолюдських, національних, громадянських цінностей молодому поколінню, стикається з труднощами ціннісно-

го самовизначення. Об'єктивні причини таких труднощів пов'язані з тим, що на сьогодні неможливо говорити про сталу систему цінностей українського суспільства. Суб'єктивними причинами є труднощі, пов'язані зі станом розвитку духовного потенціалу кожного конкретного педагога. У зв'язку з цим актуальним є завдання розвитку духовного потенціалу вчителів у післядипломній освіті, яке ускладнене відсутністю достатньо розроблених методологічних засад, у тому числі аксіологічних.

Основи педагогічної аксіології, які тісно пов'язані з проблемою нашого дослідження, широко висвітлено в науковій літературі. Аксіологічні основи розвитку освіти визначили у своїх працях І.Д. Бех, М.Б. Євтух, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, В.В. Крижко, М.Д. Никандров, С.М. Ніколаєнко, В.О. Огнев'юк, О.В. Сухомлинська, В.М. Ткаченко та інші. Ціннісну спрямованість педагогічного процесу в сучасних закладах освіти розкрито С.Г. Гончаренком, Ю.І. Мальованим, Є.А. Ямбургом та іншими. Аксіологічні аспекти професійної підготовки педагогів висвітлено у працях В.М. Гриньової, І.Ф. Ісаєва, В.В. Серикова, В.О. Сластьоніна, Т.І. Сущенко та інших. Аксіологічний підхід як методологічну основу підготовки педагогів досліджують І.Д. Бех, В.О. Огнев'юк, В.І. Андреев, Є.В. Бондаревська, І.Ф. Ісаєв, С.В. Кульневич, В.О. Сластьонін та ін.

Водночас аксіологічний підхід до розвитку духовного потенціалу педагога загалом досліджено недостатньо.

Метою статті є висвітлення специфіки аксіологічного підходу як методологічної основи розвитку духовного потенціалу вчителя.

Аксіологічна проблематика сучасної освіти останніми роками стає все більш актуальною. Наукові пошуки сучасних педагогів щодо вирішення гострих освітніх проблем базуються на дослідженнях Ф. Ніцше, А. Бергсона та інших представників аксіологічно зорієнтованої філософії. Відповідно до їх переконань, ставлення людини до світу є не пізнавальним, а ціннісним, а суб'єкт освіти зацікавлений в істині як засобі розв'язання життєвих проблем.

У педагогічних дослідженнях одним із панівних підходів стає аксіологічний, який здійснює конструювання педагогічних систем, процесів, явищ на основі конституювання людини як найвищої цінності; ставить у центр педагогічної діяльності цінності буття людини, розвиток ціннісно-сислової сфери суб'єктів освітнього процесу. Аксіологічний підхід у післядипломній освіті педагогів дає змогу посилити ціннісне ядро професійних педагогічних і психологічних знань і вмінь учителів, що визначає його високу гуманістичну значущість.

Аксіологічний підхід, як вказують І.Б. Котова та Є.М. Шиянов, органічно притаманний гуманістичній педагогіці, оскільки людина розглядається в ній як найвища цінність суспільства та самоціль суспільного розвитку.

Дослідження розвитку духовного потенціалу педагога, на нашу думку, неможливе без урахування аксіологічних методологічних засад, які дають змогу визначити специфіку ціннісного саморозгортання особистості.

Аксіологічний підхід до вивчення педагогічних явищ і процесів є актуальним, тому що цінності визначають сутність освіти й виховання лю-

дини. Формування ціннісного ставлення до світу являє собою змістовне ядро концепцій, розроблених І.Д. Бехом, І.А. Зязюном, В.А. Караковським, Б.Т. Лихачовим, Н.Д. Нікандровим, В.Д. Шадриковим та іншими.

Розвиток духовного потенціалу вчителя безпосередньо пов'язаний із введенням аксіологічних орієнтирів у процес безперервної післядипломної освіти для становлення гуманістичних ставлень людини до самої себе, інших людей, природи. При цьому цінності не просто декларуються вчителям, а створюються умови для їх відкриття, розуміння й переживання.

Пріоритетними для післядипломної освіти вчителів є такі визнані цінності, як людина, дитина, життя, батьківщина, праця, колектив, мудрість, краса, добро (на гносеологічному, онтологічному і практичному рівнях).

Ціннісна свідомість дає змогу особистості подолати фатальну зумовленість власної поведінки зовнішніми факторами, розірвати коло несприятливих обставин свого життя. Ціннісна свідомість зумовлює спосіб залучення людини в різні форми суспільної діяльності, характер і спрямованість людської активності.

Відзначимо українські цінності, які, на думку сучасних дослідників педагогічної аксіології, є актуальними для обговорення з вчителями: відповідальність за загальнозначущі цінності; вільне світобачення, самовизначення; особистісна самореалізація в культурі та житті; загальнокультурна компетентність у головних сферах життя; крос-культурний баланс.

Аксіологічним ядром післядипломної педагогічної освіти виступають такі цінності: гуманізм як визнання людини вищою цінністю, прояв доброти, чуйності, розуміння, милосердя; ставлення до праці як необхідного способу самореалізації людини; здоров'я, збереження і розвиток біопсихосоціальних функцій людини для оптимальної працездатності і соціальної активності та ін.

Ціннісні орієнтації педагога, на думку І.А. Зязюна, В.О. Огнев'юка, В.О. Сластьоніна та інших дослідників, займають пріоритетне становище, є стрижнем освіти, особистості вчителя, системним компонентом професійної культури, який демонструє готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей, вірність гуманістичним ідеалам.

На думку В.О. Сластьоніна, гуманістичні цінності становить фундамент професійно-педагогічної культури й включають загальнолюдські, духовні, практичні, особистісні цінності. Загальнолюдськими цінностями, значущими для педагога, є людина, дитина, педагог, творча індивідуальність; духовними – педагогічний досвід людини, педагогічні теорії, способи педагогічного мислення та ін.; практичними – педагогічні технології, освітні системи, способи діяльності тощо; особистісними – педагогічні здібності, індивідуальні якості педагога, ідеали вчителя та ін.

Відповідно до вимог аксіологічного підходу, на заняттях в післядипломному освітньому процесі важливо звертатися до специфіки національних і загальнолюдських цінностей – соціальних, духовних і психологічних, намагаючись визначити плідні шляхи і відшукати відповідні їм механізми ефективного формування в сучасних учнів ціннісних орієнтацій.

У педагогічних цінностях відображені головні ідеї української етнопедагогіки, народної педагогіки, класичної педагогічної спадщини, професійні аксіологічні орієнтації, позитивні цінності, індивідуальні здібності: спілкування, взаєморозуміння, творча спрямованість.

До методологічних основ розвитку духовного потенціалу вчителя ми зараховуємо аксіологічну концепцію В.О. Огнев'юка. На його думку, актуальною ціннісною парадигмою в суспільстві та освіті є “людинобіосфероцентрична” [3].

Базуючись на висновках В.О. Огнев'юка, ми вважаємо, що в системі післядипломної педагогічної освіти особливу увагу слід приділяти розвитку ціннісно-орієнтаційної структури духовного потенціалу педагога, створювати умови для підтримки цінностей як вищої диспозиційної підсистеми особистості; активізації процесу усвідомлення самого себе, свого минулого й теперішнього, пошуку й віднаходженню в ієрархізованому ціннісному просторі варіанта сенсу життя. Важливим наповненням післядипломного педагогічного процесу є врівноваження турботи про власне особистісне й професійне життя з ідеєю чи ідеалом, який перевищує його межі; ідентифікація себе з нацією, державою, сучасною цивілізацією, пошук раціональних способів буття.

Післядипломна освіта покликана створити умови для подолання вчителем проблем, пов'язаних із визначенням ціннісної основи педагогічної праці, педагогічних ідеалів. Учитель постійно вирішує ціннісні конфлікти різних видів, такі як: конфлікт між цінностями, ідеалами, нормами, властивими його особистості, та тими, які проголошуються державою, які сповідують батьки учнів, самі учні, які пропонують засоби масової інформації. В умовах полікультурності наявний конфлікт цінностей різних культур. Для продуктивної педагогічної праці вчителю необхідний чітко визначений державою і батьками ідеал виховання, на досягнення якого він спрямовує свої зусилля. Однак у сучасних умовах цей ідеал є суперечливим. Вчителю самотійно важко впоратися з узгодженням численних суперечностей. Тому в умовах курсової підготовки слід пропонувати педагогам відповідні вправи, які дають змогу активізувати самотійний пошук педагогом варіантів подолання ціннісних конфліктів і пов'язаних з ними педагогічних проблем.

На заняттях з вчителями слід враховувати, що більшість педагогів зазнають труднощів при перебудові особистої позиції у відносинах з учнями від авторитарного управління до спільної діяльності; при переході до гуманістичної орієнтації, творчої співпраці з школярем. Формування гуманістичної спрямованості особистості педагога стає можливим завдяки істотним зрушенням ціннісної свідомості педагога, які сприяють змінам у нормах і правилах відносин між вчителем і учнем, що забезпечує аксіологічна спрямованість занять.

У структурі операційного компонента педагогічної діяльності виокремлюють комплекс умінь, пов'язаних із презентацією вчителем ціннісного ставлення до учня, науки, цінностей культури; створенням умов, які ві-

дкривають перед дитиною реальні відносини в оточуючому середовищі, умов для сприйняття ставлень, які містять мистецькі твори й форми суспільної свідомості. Філігранне відпрацювання таких умінь в умовах післядипломної освіти є одним із завдань, що стоять перед викладачами.

В умовах сьогодення особливого значення набуває запровадження аксіологічної змістовної основи післядипломної освіти вчителів, яка тісно пов'язана із філософією людиноцентризму. Філософія людиноцентризму є дороговказом модернізації сучасної освіти й базується на розумінні того, що центром інновацій і стратегії стає людина. Орієнтирами педагогів стають перетворення знання в мудрість, створення взаємозв'язку мудрості і цінностей у духовному світі особистості, які сучасна освіта визначає як її “ціннісно-смысловий універсум” (С.Б. Кримський).

В.Г. Кремень, основоположник філософії людиноцентризму, зазначає, що процес навчання як діалог суб'єкта з суб'єктом полягає у виявленні та окресленні можливих тенденцій дослідження суперечностей буття, спрямованості суб'єктів на пошук методів розв'язання й вибір шляхів виходу з кризових ситуацій, які сьогодні є ознакою часу [2].

На засадах людиноцентризму навчальний процес слід орієнтувати таким чином, щоб людина була спроможною не тільки до пізнання або перетворення світу, а і для відродження і входження в інші світи, в нову епоху, яка з потенційного майбутнього стає реальністю – не абстрактно-бездуховною, а наповненою смислами.

Згідно з висновками В.Г. Кременя, Україна проходить “гострий” період суспільної історії, коли відбувається зміна духовно-культурної свідомості цивілізації, що зумовлює необхідність переорієнтації освіти на нові виміри духовності людини. Вчений вказує, що “в силу цього починаються трансформації освіти в напрямку нових утворень, які актуалізують запити часу. Сьогодні таким запитом є людина у виявленні можливостей її подальшого розвитку. Враховуючи зміни, які відбулися в світі, в соціумі, в державі, потрібно орієнтувати освіту і виховання на їх вимір людиною, тобто на людиноцентризм. З цієї позиції завдання національної освіти – характеризувати буття людини в її особистісній унікальності, що концентрує увагу освітньої діяльності в її педагогічній поліфонії на розвиток творчих потенцій людини, які засновані на розумі, знанні, мудрості, “душевному відчутті”, “пізнанні серцем”. На всьому тому, що перетворює людину в особистість. Це – кредо сучасної “освіти людиноцентризму” [2].

Ми вбачаємо зв'язок між розвитком духовного потенціалу особистості та її аксіогенезом. Аксіогенез виступає механізмом розвитку духовного потенціалу. З.С. Карпенко розглядає аксіогенез особистості як цілісний процес розвитку ціннісно-смыслові сфери людини, наділеної відповідними біологічними, психічними, соціокультурними і духовно-трансцендентними можливостями. Продуктом аксіогенезу особистості, як доводить З.С. Карпенко, виступає аксіопсихіка, яка включає в себе різноманітні вияви її ціннісно-смыслові сфери: мотиваційні відношення (суб'єктивні, психічні, смыслові), диспозиційні утворення (соціальні установки і ціннісні орієнтації), мотиваційні чинники

(потреби, інтереси, ідеали, загальну спрямованість діяльності й поведінки), емоційно-ціннісні характеристики процесу переживання (предмет переживання і зміст моральної колізії), життєві вибори особистості в різних сферах її самовизначення тощо [1].

Згідно з теорією аксіогенезу особистості З.С. Карпенко, важливими є кілька аспектів ціннісного розвитку: нормативний, психодинамічний, феноменологічно-рефлексивний. Нормативний аспект відстежує процес засвоєння індивідом заданих суспільством духовних цінностей як зразків соціально бажаної поведінки. Психодинамічний аспект відстежує зворотний бік аксіогенезу як знаходження шляхів самореалізації вроджених духовних устремлінь у просторі соціальних зв'язків особистості. Феноменологічно-рефлексивний аспект являє собою нерозривну єдність об'єктивних і суб'єктивних джерел аксіогенезу особистості та їх представленість у внутрішньому (феноменальному) світі людини, вищим проявом якого є ціннісно-сміслово свідомість з притаманними їй рефлексивними атрибутами [1].

Аксіогенез особистості, як і розвиток духовного потенціалу, пов'язаний із ситуативно-діяльними (каузальними) зв'язками. Його механізмом виступає діалогічне спілкування, в процесі якого відбувається включення Іншого в духовний світ "Я" як повноправного партнера, можливого взірця саморозвитку.

Відповідно до результатів дослідження З.С. Карпенко, сходження людини до вершин духовної досконалості відбувається через послідовні, еволюційно вмотивовані стадії біологічного індивіда (відносного суб'єкта), суб'єкта предметної діяльності (моносуб'єкта), суб'єкта соціально розподіленої діяльності (полісуб'єкта), суб'єкта суспільно корисної творчої діяльності (метасуб'єкта) й абсолютного суб'єкта, що уособлює універсальні духовні цінності [1].

Базуючись на аксіологічних концепціях З.С. Карпенко, В.О. Огнев'юка, В.О. Сластьонина, І.А. Зязюна, ми розробили механізм духовної взаємодії суб'єктів післядипломної педагогічної освіти, який дає змогу вплинути на аксіосферу і передбачає такі взаємопов'язані дії:

- спланувати можливі ціннісні перетворення у свідомості слухачів;
- спроектувати особистісні когнітивні, вольові, емоційно-чуттєві, поведінкові, аксіологічні, духовно-моральні зміни учасників взаємодії;
- передбачити форми обміну ідеями, позиціями, цінностями, почуттями учасників спілкування;
- поставити актуальні питання з практики навчання і виховання, що актуалізують ціннісні конфлікти педагогів;
- приготувати для аналізу конкретні педагогічні ситуації, вирішення яких вимагає узгодження цінностей вчителів, учнів, батьків;
- урахувати вікові особливості аудиторії з огляду на домінуючі духовні цінності, потреби, мотиви, інтереси, здібності;
- надавати можливість творчого перетворення ціннісних орієнтацій особистості в ході практичних занять;
- створити ситуації ціннісного духовного вибору слухача;

- звертатися до сенсу людського буття, екзистенційних проблем педагогів;
- спрямовувати дії на стимулювання саморозвитку аксіосфери вчителя впродовж життя; підштовхувати слухачів на інтенсивні, усвідомлені гуманістично спрямовані самозміни відповідно до особистісно пріоритетних смислів життєдіяльності;
- пробуджувати здатність людини здійснювати феноменальне призначення власного існування, породжувати духовно-моральне самоперетворення, активізувати процеси ціннісно-раціонального саморозвитку;
- аналізувати особистісно пріоритетні смисли життєдіяльності педагога, які актуалізують процеси спрямованого й продуктивного саморозвитку;
- запропонувати слухачам рефлексію власної духовної активності під час заняття.

Запровадження означеного механізму дало змогу досягти позитивних зрушень у формуванні гуманістичної спрямованості, розвитку духовного потенціалу особистості вчителя.

Висновки. Отже, ми можемо зробити висновки щодо актуальності аксіологічного підходу в системі післядипломної педагогічної освіти в умовах сьогодення, його дієвості як методологічної основи розвитку духовного потенціалу вчителя.

Подальші розвідки в цьому напрямі пов'язані із дослідженням формування духовних цінностей вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти на аксіологічних засадах.

Література

1. Карпенко З.С. Психологічні основи аксіогенезу особистості : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна і вікова психологія" / З.С. Карпенко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1999. – 24 с.
2. Кремень В. Філософія людиноцентризму у контексті проблем освіти [Електронний ресурс] / В. Кремень // Електронне наукове видання матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. "Гуманізм та освіта" (11–13 червня 2006 р.) / Вінницький національний технічний університет (ВНТУ). – Режим доступу: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06kvkpo.php>.
3. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект) : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : спец. 09.00.03 / В.О. Огнев'юк ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 36 с.

ХОМЯК Л.В.

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Сучасні педагогічні проблеми часто вирішуються шляхом створення та впровадження в освітній процес інноваційних систем, що вимагає ретельного проектування, яке включає в себе не тільки попереднє планування майбутніх змін, а і прогнозування наслідків їх впливу на життя та здоров'я підростаючого покоління. Це виводить проблему проектування на одне з перших місць у теорії педагогіки та практиці освітньої діяльності.

Проектування, що склалося в технічних галузях знань до середини ХХ ст., набуло значного поширення також у гуманітарній сфері: з'явилося організаційне, дизайнерське, економічне, професійне, екологічне, педаго-